

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М. П. ДРАГОМАНОВА

Кафедра практичної психології

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан факультету
педагогіки і психології

_____ Олефіренко Т. О.

« _____ » _____ 2020 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА
варіативної навчальної дисципліни
«*Арт-терапія*»

освітнього рівня *магістр*
(назва освітнього рівня)

галузі знань *05 Соціальні та поведінкові науки*
(шифр і назва галузі знань)

спеціальності *053 Психологія (Практична психологія)*
(код і назва спеціальності)

Шифр за навчальним планом **ВВІ. 1.03**

Київ
2020

Робоча програма розроблена на підставі навчальної програми «Арт-терапія», затвердженої Вченою радою НПУ імені М.П. Драгоманова від 19 вересня 2018 року, протокол №.

Розробник: *О.М.Зінько*, доцент кафедри практичної психології, кандидат педагогічних наук.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри практичної психології “28” серпня 2020 року, протокол № 1

Завідувач кафедри _____ проф. Митник О.Я.

I. Опис навчальної дисципліни

Загальні характеристики дисципліни	Навчальне навантаження з дисципліни		Методи навчання і форми контролю
Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки	Кількість кредитів - 6		Методи навчання Пояснювально-ілюстративні методи. Інтерактивні методи: <i>мікрОВикладання, емпатії, інциденту</i> Рольовий тренінг. Розв'язування психологічних завдань.
Спеціальність (код, назва) 0.53 «Психологія» («Практична психологія»)	Загальна кількість годин - 180		
	<i>Денна</i>	<i>Заочна</i>	
Освітній рівень: «магістр»	Лекції:		
	10	8	
	Семінарські (практичні) заняття:		
Варіативна	24	6	
	Лабораторні заняття:		
Рік вивчення дисципліни за навчальним планом: 2-й	Індивідуальна робота:		Форми поточного контролю: МКР, ІНДЗ
	Самостійна робота:		
Семестр: 3-й			
Тижневе навантаження (год.) 2 год - аудиторне: 2 год - самостійна робота	146	132	Форма підсумкового контролю: <i>екзамен</i>
	Співвідношення аудиторних годин і годин СРС:		
Мова навчання - укр.	19%:81%	11% : 89%	

Предметом вивчення навчальної дисципліни є особливі техніки та методики арт-терапії, що сприяють розвитку творчої самореалізації, самовдосконалення, відреагування емоцій та самореалізації особистості.

Міждисциплінарні зв'язки.

Зміст курсу «Арт-терапія» тісно пов'язаний із такими дисциплінами: «Основи психотерапії», «Психологія особистості», «Психологічне консультування».

Мета і завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Арт-терапія» є теоретико-практичне ознайомлення студентів з арт-терапевтичними підходами у роботі для надання психологічної допомоги особистості.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Арт-терапія» є:

- розкрити зміст та структуру про арт-терапевтичний підхід;
- ознайомити з процесуальними особливостями використання арт-терапії
- практично продемонструвати дію арт-терапевтичних методик (ізотерапія, бібліотерапія, казкотерпія, ігротерапія, піскова терапія, фототерапія, музикотерапія, та ін.).

II. Основні результати навчання та компетентності, які вони формують:

:

№ з/п	Результати навчання	Компетентності
1.	<p><i>Знати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • основні поняття та способи використання методів арт-терапії • механізми психологічної корекції методами арт-терпії. <p><i>Вміти:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • орієнтуватися в різноманітті арт-терапевтичних напрямків. • аналізувати та інтерпретувати арт-терапевтичний матеріал. • підбирати комплекс адекватних арт-терапевтичних методів для діагностики та ефективного розвитку, корекції та терапії. 	<p>ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.</p> <p>ЗК3. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).</p> <p>ЗК5. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.</p> <p>ЗК8. Здатність розробляти та управляти проектами.</p> <p>ЗК9. Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.</p>
2.	<p><i>Знати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • основні арт-терапевтичні напрями в роботі психолога. • форми та способи роботи психолога у різних умовах арт-терапевтичними методами. <p><i>Вміти:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • створювати власні арт-терапевтичні методики. • розробляти авторські арт-терапевтичні тренінги. 	<p>СК4. Здатність здійснювати практичну діяльність (тренінгову, психотерапевтичну, консультаційну, психодіагностичну та іншу залежно від спеціалізації) з використанням науково верифікованих методів та технік.</p>

		СК5. Здатність організувати та реалізувати просвітницьку та освітню діяльність для різних категорій населення у сфері психології.
--	--	---

III. Тематичний план дисципліни

На вивчення навчальної дисципліни відводиться **6** кредитів ЄКТС **180** годин.

Примітка. У зв'язку із відсутністю академічної групи, для студентів, які навчаються за освітньо-науковою програмою відведено 18 аудиторних годин (індивідуальна робота) на денній формі навчання. Індивідуальна робота планується у формі лекцій (8 год) та практичних занять (10 год).

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 6 кредитів ЄКТС 188 годин.

Примітка. У зв'язку з дією коронавірусу COVID-19 заплановано змішане навчання: аудиторна та дистанційна форми. Дистанційна форма – на платформі Google meet, ZOOM, Classroom. Якщо заняття відбудеться у дистанційній формі, то навпроти виду заняття у тематичному плані позначено букву *д*.

№ з/п	Назви модулів і тем	Кількість годин (денна форма навчання)					Кількість годин (заочна(вечірня) форма навчання)				
		Аудиторні	Лекції	Практичні (семінарські)	Лабораторні	СРС	Аудиторні	Лекції	Практичні (семінарські)	Лабораторні	СРС
Змістовий модуль I. Теоретичні засади використання арт-терапії											
1	Т. I.1. Основні поняття та етапи психологічного консультування з використанням методів арт-терапії	2	1	1-д		12	2	1	1		12
2	Т. I.2. Діагностичні та психотерапевтичні можливості арт-терапії	1		1-д		12	1		1		14
3	Т. I.3. Арт-терапевтична	1		1-д		12	1		1		14

	робота в індивідуальному та груповому форматі									
4	Т. І.4. Арт-терапія з різними категоріями клієнтів	2	1	1-д		12	2	1	1	12
5	МКР № 1					2				2
Разом за змістовим модулем 1:		6	2	4-д		50	6	2	4	54
Змістовий модуль II. Арт-терапевтичні напрями в роботі психолога										
6	Т. II.1. Ізотерапія. Бібліотерапія	2	1	1-д		16	2	1	1	14
7	Т. II.2. Сказкотерапія. Драматерапія.	2	1	1-д		18	2	1	1	14
8	Т. II.3. Ігрова терапія. Піскова терапія	2	1	1-д		18	2	1	1	14
9	Т. II.4. Музикальна терапія. Маска терапія	2	1	1-д		18	2	1	1	14
10	Т. II.5. Фототерапія	1	1			18	2	1	1	14
11	Т. II.6. Ліплення, скульптура	2	1	1-д		16	2	1	1	12
12	Т. II.7. Арт-терапевтичний метод «Мандала»	1		1-д		6	1		1	12
13	МКР № 2					2	1		1	12
Разом за змістовим модулем 2:		12	6	6-д		112	14	6	8	106
Разом годин:		18	8	10-д		162	20	8	12	160

IV. Зміст дисципліни

№ з/п	4.1. Назва модулів, тем та їх зміст	К-сть годин	
		Всього	в т.ч. лекцій
I.	Модуль I. Теоретичні засади використання арт-терапії	2	2
1.1	<p>Тема 1. Основні поняття та етапи психологічного консультування з використанням методів арт-терапії.</p> <p>Мета психологічного консультування з використанням методів арт-терапії. Арт-терапевтичний простір. Особистісна готовність арт-терапевта. Символізм продукту творчості клієнта. Сучасна історія розвитку арт-терапії. Теорії арт-терапії.</p> <p><i>Рекомендовані інформаційні джерела</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • основні: [2, 3, 7, 14]; • додаткові: [2]. <p>Тема 2. Діагностичні та психотерапевтичні можливості арт-</p>	1	1

1.2	<p>терапії.</p> <p>Діагностичні можливості малюнка. Особливості вибору художніх матеріалів. Діагностика емоційного стану за кольором. Діагностичний потенціал і можливості арт-терапевтичних технік.</p> <p>Основні фактори психотерапевтичного впливу в арт-терапії при роботі з різними художніми матеріалами. Показання та протипоказання для арт-терапевтичних технік.</p> <p><i>Рекомендовані інформаційні джерела</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>основні:</i> [1, 3, 4, 14,9]; • <i>додаткові:</i> [3, 6]. 		
1.3.	<p>Тема 3. Арт-терапевтична робота в індивідуальному та груповому форматі.</p> <p>Діагностичні та психотерапевтичні можливості арт-терапії в індивідуальній та груповій роботі. Індивідуальна форма арт-терапевтичного консультування та його етапи. Робота з групою динамікою, встановлення контакту з учасниками групи, відпрацювання конфліктних ситуацій в групі, зворотній зв'язок від учасників групи, групова інтеграція.</p> <p><i>Рекомендовані інформаційні джерела</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>основні:</i> [1, 2, 7,9]; • <i>додаткові:</i> [2, 6]. 		
1.4.	<p>Тема 4. Арт-терапія в роботі з різними категоріями населення</p> <p>Особливості використання арт-терапії в роботі з клієнтами, які перенесли сексуальне насильство. Особливості застосування арт-терапії з літніми людьми. Арт-терапевтична робота з людьми похилого віку. Особливості застосування арт-терапії в межах перинатальної психології. Використання арт-терапії в роботі із засудженими.</p> <p><i>Рекомендовані інформаційні джерела</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>основні:</i> [4, 9, 12]; • <i>додаткові:</i> [3, 6]. 	1	1
II.	<p>Модуль II. Арт-терапевтичні напрями в роботі психолога</p>	6	6
2.1	<p>Тема 5. Ізотерапія. Бібліотерапія.</p> <p>Особливості сприйняття продуктів творчості клієнтів в ізотерапії. Основні етапи ізотерапії. Ізотерапія з дітьми. Загальні уявлення про бібліотерапію. Бібліотерапевтичні техніки для вирішення ресурсних завдань. Можливості роботи з бібліотерапевтичними техніками.</p> <p><i>Рекомендовані інформаційні джерела</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>основні:</i> [1, 2, 5, 6, 8, 9, 10, 11]; • <i>додаткові:</i> [2, 3, 4, 7]. 	1	1
2.2	<p>Тема 6. Казкотерапія. Драматерапія.</p> <p>Функції казок. Принципи та схема психологічного аналізу казок.</p>	1	1

	<p>Основні етапи психологічного аналізу казок. Фактори ефективності казко терапії. Можливості роботи з казками. Особливості казко терапії з дітьми.</p> <p><i>Рекомендовані інформаційні джерела</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • основні: [, 6, 8, 9, 11, 14]; • додаткові: [2, 3, 5, 7]. <p>Тема 7. Ігрова терапія. Піскова терапія.</p>	1	1
2.3.	<p>Загальні уявлення про ігрову терапію. Основні завдання ігрової терапії. Механізми психокорекційного впливу. Можливості ігрової терапії. Організація простору кабінету ігрової терапії.</p> <p>Загальні уявлення про піскову терапію. Механізми психокорекційного впливу. Можливості піскової терапії. Оснащення піскової терапії. Процес піскової терапії. Ключові характеристики піскових картин. Піскова терапія з дітьми.</p> <p><i>Рекомендовані інформаційні джерела</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • основні: 9, 11,14]; • додаткові: [2, 3, 7]. 	1	1
2.4.	<p>Тема 8. Музикальна терапія. Маска терапія.</p> <p>Загальні уявлення про музикальну терапію. Використання музикальної терапії. Механізми психокорекційного впливу музики на людину. Музика та тілесні реакції. Кабінет для музикотерапії. Музикальна терапія з дітьми.</p> <p>Загальні уявлення про маско терапію. Психологічні функції маски. Виготовлення масок та робота з ними. Робота з готовими масками.</p> <p><i>Рекомендовані інформаційні джерела</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • основні: [9, 11,14, 15]; • додаткові: [2, 3, 7]. 	1	1
2.5.	<p>Тема 9. Фототерапія. Загальні уявлення про фототерапію. Можливості фотографії. Психологічні функції фотографії. Фототерапія з дітьми.</p> <p><i>Рекомендовані інформаційні джерела</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • основні: [8, 9, 11, 14,16]; • додаткові: [2, 3, 7]. 	1	1
2.6.	<p>Тема 10. Ліплення, скульптура. Загальні уявлення про ліплення. Механізми психокорекційного впливу ліплення. Матеріали для ліплення. Оснащення кабінету.</p> <p><i>Рекомендовані інформаційні джерела</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • основні: 6, 8, 9, 11]; • додаткові: [2, 3, 7]. 	1	1
2.7.	<p>Тема 11. Арт-терапевтичний метод мандала. Створення мандал у якості психотерапевтичного прийому. Мандала як проєктивний засіб. Психологічний зміст форми. Використання мандала у психодіагностиці та психотерапії.</p> <p><i>Рекомендовані інформаційні джерела</i></p>		

	<ul style="list-style-type: none"> • <i>основні:</i> [9, 11,14]; • <i>додаткові:</i> [2, 3, 7]. 		
--	---	--	--

4.2. Плани практичних занять

Змістовий модуль I. Теоретичні засади використання арт-терапії

Практичне заняття 1 (до теми 1). Основні поняття та етапи психологічного консультування з використанням методів арт-терапії. (1 год)

1. Мета психологічного консультування з використанням методів арт-терапії.
2. Особистісна готовність арт-терапевта.
3. Історія розвитку арт-терапії (первісне мистецтво, виникнення інтересу до дитячої творчості, виникнення інтересу до творчості душевнохворих).
4. Сучасне становище терапії мистецтвом.
5. Сучасна історія розвитку арт-терапії.

Рекомендовані інформаційні джерела

- *основні:* [3, 7];
- *додаткові:* [4].

Практичне заняття 2 (до теми 2). Діагностичні та психотерапевтичні можливості арт-терапії. (2 год)

1. Діагностичний потенціал і можливості арт-терапевтичних технік.
2. Особливості вибору художніх матеріалів.
3. Основні фактори психотерапевтичного впливу в арт-терапії при роботі з різними художніми матеріалами.
4. Показання та протипоказання для арт-терапевтичних технік.

Рекомендовані інформаційні джерела

- *основні:* [1, 3, 4, 9, 14];
- *додаткові:* [4, 6].

Практичне заняття 3 (до теми 3). Арт-терапевтична робота в індивідуальному та груповому форматі.

1. Специфічні можливості арт-терапії.
2. Діагностичні та психотерапевтичні можливості арт-терапії в індивідуальній та груповій роботі.
3. Індивідуальна форма арт-терапевтичного консультування та його етапи.

4. Робота з груповою динамікою, встановлення контакту з учасниками групи, відпрацювання конфліктних ситуацій в групі, зворотній зв'язок від учасників групи, групова інтеграція.

Рекомендовані інформаційні джерела

- основні: [1, 3, 4, 9];
- додаткові: [2, 4, 6].

Практичне заняття 4 (до теми 4). Арт-терапія в роботі з різними категоріями населення

1. Перші спроби використання образотворчих прийомів з дітьми та підлітками (Г.Рід, Е.Крамер).
2. Створення та обговорення дитячих малюнків (схема обговорення).
3. Особливості використання арт-терапії в роботі з клієнтами, які перенесли сексуальне насильство.
4. Особливості застосування арт-терапії з літніми людьми.
5. Арт-терапевтична робота з людьми похилого віку.
6. Особливості застосування арт-терапії в межах перинатальної психології.
7. Використання арт-терапії в роботі із засудженими.

Рекомендовані інформаційні джерела

- основні: [1, 3, 4, 9];
- додаткові: [4, 6].

Змістовий модуль 2. Арт-терапевтичні напрями в роботі психолога

Тема 5. Ізотерапія. Бібліотерапія.

Художні матеріали. Особливості сприйняття продуктів творчості клієнтів в ізотерапії. Основні етапи ізотерапії. Ізотерапія з дітьми.

Загальні уявлення про бібліотерапію. Бібліотерапевтичні техніки для вирішення ресурсних завдань. Можливості роботи з бібліотерапевтичними техніками.

Рекомендовані інформаційні джерела

- основні: [4, 7,12, 14];
- додаткові: [4,].

Тема 6. Казкотерапія. Драматерапія. Функції казок. Принципи та схема психологічного аналізу казок. Основні етапи психологічного аналізу казок. Фактори ефективності казко терапії. Можливості роботи з казками. Особливості казко терапії з дітьми.

Рекомендовані інформаційні джерела

- основні: [4, 7,12,14];
- додаткові: [4,].

Тема 7. Ігрова терапія. Піскова терапія.

Загальні уявлення про ігрову терапію. Основні завдання ігрової терапії. Механізми психокорекційного впливу. Можливості ігрової терапії. Організація простору кабінету ігрової терапії.

Загальні уявлення про піскову терапію. Механізми психокорекційного впливу. Можливості піскової терапії. Оснащення піскової терапії. Процес піскової терапії. Ключові характеристики піскових картин. Піскова терапія з дітьми.

Рекомендовані інформаційні джерела

- *основні:* [4, 5, 7,12];
- *додаткові:* [4,].

Тема 8. Музикальна терапія. Маска терапія.

Загальні уявлення про музикальну терапію. Використання музикальної терапії. Механізми психокорекційного впливу музики на людину. Музика та тілесні реакції. Кабінет для музикотерапії. Музикальна терапія з дітьми.

Загальні уявлення про маско терапію. Психологічні функції маски. Виготовлення масок та робота з ними. Робота з готовими масками.

Рекомендовані інформаційні джерела

- *основні:* [4, 7,12,14];
- *додаткові:* [4,].

Тема 9. Фототерапія.

Загальні уявлення про фототерапію. Можливості фотографії. Психологічні функції фотографії. Фототерапія з дітьми.

Рекомендовані інформаційні джерела

- *основні:* [4, 7,12, 14];
- *додаткові:* [4,].

Тема 10. Ліплення, скульптура. Загальні уявлення про ліплення. Механізми психокорекційного впливу ліплення. Матеріали для ліплення. Оснащення кабінету.

Рекомендовані інформаційні джерела

- *основні:* [3, 4, 7,12];
- *додаткові:* [4,].

Тема 11. Арт-терапевтичний метод «Мандала». Створення мандал у якості психотерапевтичного прийому. Мандала як проєктивний засіб. Психологічний зміст форми. Використання мандали у психодіагностиці та психотерапії.

Рекомендовані інформаційні джерела

- *основні:* [2, 4, 7,12,14];
- *додаткові:* [4,].

4.3. Організація самостійної роботи студентів

№ з/п	Зміст завдання	Форма звітності
1.	Переваги та недоліки використання арт-терапії	Доповідь на пр..з. 1 (модуль 1)
2.	<i>Аналіз та інтерпретація арт-терапевтичного матеріалу.</i>	Доповідь на пр..з. 2 (модуль 1)
3.	<i>Складання та інтерпретація вигаданої казки</i>	Доповідь на пр..з. 6 (модуль 2)
4.	<i>Аналіз та інтерпретація власноруч створеної ляльки</i>	Доповідь на практ..з. 7 (модуль 2)
5.	<i>Аналіз та інтерпретація авторської маски</i>	Доповідь на практ..з. 10 (модуль 2)
6.	<i>Аналіз та інтерпретація фотографій</i>	Презентація на практ..з. 9 (модуль 2)
7.	Можливості використання мандал з іншими арт-терапевтичними методами	Доповідь на практ..з. 11 (модуль 2)

4.4. Методичні вказівки до виконання самостійної роботи

Головна мета проведення самостійної роботи полягає у необхідності більш широкого огляду тематики курсу з використанням різноманітних рекомендованих матеріалів. Важливою складовою самостійної роботи студентів є виконання індивідуальних завдань.

Індивідуальні завдання мають на меті поглиблення, узагальнення та закріплення знань, які студенти отримують у процесі навчання, а також застосування цих знань на практиці.

Для обов'язкового виконання студентам пропонується виконати такий вид позааудиторної індивідуальної роботи як індивідуальні науково-дослідні завдання (10 завдань), кожне з яких окремо подається, захищається та оцінюється.

Метою індивідуальних науково-дослідних завдань є самостійна робота та опанування питань комплексної теми «Арт-терапевтичний інструментарій», а також систематизація, поглиблення, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань студента з навчального курсу в цілому.

Порядок подання та захист індивідуального науково-дослідного завдання:

1. Виконана робота подається у вигляді мультимедійної презентації та/або скріплених аркушів формату А4 (доповідь) з титульною сторінкою стандартного зразка і внутрішнім наповненням із зазначенням усіх позицій змісту завдання.

2. Творча робота подається викладачу, який проводить практичні заняття з даної дисципліни за два тижня до семестрового контролю.

3. Оцінка за роботу виставляється на заключному практичному занятті з навчальної дисципліни на основі попереднього ознайомлення викладача зі змістом індивідуального завдання та публічного захисту студентом.

4. Оцінка за роботу враховується при виведенні підсумкової оцінки (заліку) з навчального курсу. Оцінювання здійснюється в межах 40% від загальної кількості балів, тобто може складати від 1 до 40 балів.

Індивідуальне науково-дослідне завдання (творча робота).

Завдання 1. Продіагностувати одного випробуваного мінімум по 3 малюнкових тестах і проаналізувати, узагальнити отримані результати. Запропонувати приблизний план корекційних заходів в арттерапевтичному режимі.

Завдання 2. Провести техніку «метафоричний автопортрет» з 3-ма випробуваними з обговоренням та аналізом результатів. Оформити письмово аналіз, додавши малюнки (я - рослина, я- посуд, я- зброя, я - прикраса);

Завдання 3. Запропонувати теми для колажів, враховуючи різну проблематику клієнтів (для роботи з подружніми конфліктами в сім'ї; для роботи з дитячо-батьківською проблематикою; для роботи з дітьми та підлітками; для роботи з Я - образом, для роботи з психосоматичними проблемами, для роботи з груповими процесами і т.ін.). На кожен проблематику необхідно придумати мінімум по 3 теми для роботи в арттехніці «колаж».

Завдання 4. Скласти колаж на тему: «Точно не Я», з подальшим аналізом цієї роботи.

Завдання 5. Придумати і описати декілька варіантів роботи з маскою та гримом в груповій та індивідуальній психотерапії. Створити власну маску з гіпсу.

Студентам пропонується створити гіпсову маску. Для цього необхідно 200 гр гіпсу, графин з водою, м'яка формочка для розведення гіпсової маси, відріз марлі, ножиці. У гіпс поступово додається вода та ретельно перемішується до отримання однорідної консистенції, яка нагадує сметану. Попередньо підготовлену, складену у кілька разів марлю з прорізаним отвором для рота, кладуть на обличчя та починають наносити гіпс на марлю по формі обличчя. Після того, як гіпс підсох, маска знімається, зайві шматочки зрізуються ножицями (місця для очей та рота за бажанням можуть бути також прорізані).

Гіпсову маску пропонується розмалювати та дати їй назву.

Завдання 6. Скласти і написати казку, спрямовану на корекцію тривожності у дітей з труднощами у міжособистісній сфері. Скласти і написати казку, спрямовану на корекцію агресивності для дітей та підлітків. Написати казку для гіперопікаючої мами.

Завдання 7. Скласти список художніх творів, які можливо використовувати як бібліотерапевтичні, спрямовані на корекцію різних психологічних проблем (кризових станів, психосоматичних розладів, суїцидальної поведінки і т.ін.). У список має бути включено мінімум 10 творів різних авторів з докладним описом можливого терапевтичного ефекту від даного твору.

Завдання 8. Провести діагностику 2 випробуваних за допомогою арттерапевтичних технік (мінімум 6 різних технік). Скласти портрет особистості на кожного випробуваного.

Завдання 9. Проаналізувати 5 творчих робіт однієї людини (наприклад, малюнок, ліплення, маску або грим, колаж, ляльку). Скласти програму корекції на даного випробуваного із застосуванням арттерапевтичних технік.

Завдання 10. Техніки та можливості роботи з мандалами в арттерапії. Створити власну мандалу з подальшим аналізом цієї роботи.

V. Контроль якості знань студентів

5.1. Форми і методи поточного контролю

Доповіді, презентації студентів на практичних заняттях, виконання ІНДЗ, двох МКР.

Використання методів самостійної роботи студентів по осмисленню та засвоєнню матеріалу – самостійний пошук інформації, конспектування першоджерел, ведення психологічних тематичних словників.

Завдання до контрольної роботи (тестові завдання).

Модульна контрольна робота № 1

1. Арт-терапія - це не стільки лікування, скільки розвиток у людини властивої їй креативності, гармонізація та розвиток особистості, що допомагає при вирішенні проблем.

а) погоджуюся; б) заперечую

Доведіть свою думку.

2. В основі арт-терапії лежать ідеї

а) Фрейда та Юнга;

б) Морено;

в) Хорни;

г) Егітмейєра.

3. Першим ввів в європейський ужиток поняття «арт-терапія»

а) *M. Naumburg*

б) A. Hill

в) H. Read.

4. Групова арт-терапія:

а) дозволяє розвивати ціннісні соціальні навички;

б) пов'язана з наданням взаємної підтримки членами групи і дозволяє вирішувати загальні проблеми;

- в)** дає можливість спостерігати результати своїх дій і їхній вплив на навколишніх;
- г)** дозволяє опанувати нові ролі, а також спостерігати, як рольова поведінка впливає на взаємини з навколишніми;
- д)** підвищує самооцінку і призводить до зміцнення особистої ідентичності;
- ж)** розвиває навички прийняття рішень.

5. Як науково-обґрунтований, переважно емпіричний, методу вона почала формуватися:

- А)** в середині ХІХ століття
- Б)** в середині ХХ століття
- В)** в середині ХVІІІ століття

6. Відмінності групової арт-терапії від індивідуальної полягають у тому, що вона:

- а)** припускає особливу «демократичну» атмосферу, пов'язану з рівністю прав і відповідальністю учасників групи, менший ступінь їхньої залежності від арт-терапевта;
- б)** у багатьох випадках вимагає певних комунікативних навичок і здатності адаптуватися до групових норм.

7. У Європі засновниками арт-терапевтичного напрямку визнають

- а)** А. Hill
- б)** *M. Naumburg*
- в)** Н. Read.

8. Не маючи протипоказань, арт-терапія може бути використана не лише у психотерапії, а й у педагогіці та соціальній роботі, допомагаючи дізнатись більше як про самих себе, так і про оточуючих.

- а)** погоджуюся; **б)** заперечую
- Доведіть свою думку.

9. Залежно від теоретичної підстави можна виділити різні підходи до класифікації форм арт-терапії.

- а)** клінічну
- б)** психодинамічну
- в)** гуманістичну
- г)** трансперсональну і інші моделі арт-терапії.

10. Індивідуальна арт-терапія може використовуватися з широким колом клієнтів:

- А)** клієнти, що не підлягають вербальній психотерапії (олігофрени, психотики, особи похилого віку з порушеннями пам'яті і деякі інші).
- Б)** діти і дорослі, що мають певні утруднення у вербалізації своїх переживань, наприклад із-за мовних порушень, аутизму або малоконтактності, а у осіб з посттравматичним стресовим розладом.

В) клієнти, що мають неглибокі психічні розлади.

Модульна контрольна робота № 2

1. Обмеження в застосуванні індивідуальної арт-терапії.

- А)** серйозні психічні порушення, які є могли б бути перешкодою формуванню стійких психотерапевтичних відносин.
- Б)** діти і дорослі, що мають певні утруднення у вербалізації своїх переживань,
- В)** клієнти, що мають неглибокі психічні розлади.

2. Групова арт-терапія, дозволяє:

- А)** розвивати навички ухвалення рішень та цінні соціальні навички;
- Б)** дає можливість спостерігати результати своїх дій і їх вплив на тих, що оточують;
- В)** дозволяє освоювати нові ролі і проявляти латентні якості особи, а також спостерігати, як модифікація рольової поведінки впливає на взаємини з тими, що оточують;
- Г)** підвищує самооцінку і веде до зміцнення особистої ідентичності;
- Д)** пов'язана з наданням взаємної підтримки членами групи і дозволяє вирішувати загальні проблеми.

3. Безперервна трибічна комунікація і динамічна взаємодія між трьома основними її елементами або учасниками — пацієнтом, арт-терапевтом і матеріалом або продуктом образотворчої діяльності – це:

- А)** арт-терапевтивна діяльність
- Б) арт-терапевтичний процес**
- В)** арт-терапевтивна система

4. Арт-терапевт є активним посередником у взаємодії клієнта з матеріалом/продуктом його роботи

- а)** погоджуюся; **б)** заперечую
- Доведіть свою думку.

5. Специфічною особливістю в арт-терапевтичній роботі є те, що перенесення виявляється не тільки в емоційних реакціях і особливостях поведінки і висловів пацієнта, але і його образотворчій діяльності і характеристиках створюваного ним образу, тому предметом для аналізу перенесення є і те і інше;

- а)** погоджуюся; **б)** заперечую
- Доведіть свою думку.

6. Специфічною особливістю в арт-терапевтичній роботі є те, що контрперенесення викликається як особливостями поведінки і висловів пацієнта, так і його образотворчою продукцією, особливостями створюваного ним образу.

а) погоджуюся; б) заперечую

Доведіть свою думку.

7. В арт-терапевтичній роботі перенесення і контрперенесення здійснюються за основними каналами комунікації:

А) клієнт—матеріал/продукт (образотворчої діяльності)

Б) клієнт—психотерапевт

В) психотерапевт— матеріал/продукт (образотворчої діяльності клієнта).

8. За ступенем групової взаємодії і «структурованості» групової арт-терапії є:

а) студійна відкрита група;

б) аналітична закрита група;

в) тематично орієнтована група.

9. Відсутній постійний склад і на будь-якому етапі роботи до групи можуть приєднуватися нові учасники.

а) студійна відкрита група;

б) аналітична закрита група;

в) тематично орієнтована група.

10. Ідея використання піску в грі з хворими і психічно неблагополучними дітьми вперше було реалізовано:

а) Меріон Чейз;

б) Маргарет Ловенфельд;

в) Труді Шуп;

г) Дорою Кальфф.

V. Форма підсумкового контролю успішності навчання: *екзамен*

Питання до екзамену

1. Загальний огляд сучасної арт-терапії і її окремих напрямів.

2. Класифікація різних форм і методів арт-терапії.

3. Проходження індивідуальних і групових сеансів арт-терапії.

4. Використання окремих методик. Практичне застосування.

5. Методи глибинної психології в арт-терапії. Діагностичний і психотерапевтичний інструмент „Мандала”.

6. Інтерактивні арт-терапевтичні техніки, зокрема, призначені для колективної роботи.

7. Аналіз динаміки групових арт-терапевтичних сесій.

8. Арт-терапія у поєднанні з музичною терапією, танцедвигательной терапією, драматерапією, поезією і т.д.
9. Мультимедійні арт-терапевтичні практики.
10. Перфоманс і інсталяція в арт-терапії.
11. Динамічне малювання.
12. Мислення, відчуття, воля. Їх зв'язок з малюванням (графікою), живописом, ліпленням.
13. Процес створення художньої продукції в арт-терапії (з початку і до кінця).
14. Арт-терапія і інтерпретація художньої продукції.
15. Світлокольорова терапія.
16. Портретний метод.
17. Робота з глиною в арт-терапії.
18. Мультикультурний підхід в арт-терапії : робота з тим, що піддався насильству особам, з мігрантами і біженцями, з представниками різних меншин.
19. Почергове малювання в групі. Особливості групової роботи.
20. Групова інтерактивна арт-терапія.
21. Характеристика різних форм групової арт-терапії по певних ознаках : структурованість, відвертість/закритість, тривалість роботи.
22. Різні області застосування арт-терапії в соціальній сфері : робота з місцевими співтовариствами, з ув'язненими, з бездомними і безробітними.
23. „Парная робота” як спільна образотворча робота в парах, що дозволяє розвивати комунікативні навички, досліджувати і коректувати соціальні ролі і звичні форми поведінки.
24. „Автопортрет у натуральну величину”, як техніка арт-терапії.
25. Особливості арт-терапевтичної роботи з дітьми і підлітками.
26. Групова арт-терапевтична робота з використанням тем, ігор і вправ.
27. Кабінет групової арт-терапії і його оснащення. Правила зберігання образотворчої продукції.
28. Образотворчі матеріали в арт-терапевтичній роботі.
29. Терапія творчих самовиражень.
30. Етичні норми і принципи арт-терапевтичної діяльності.

5.3. Критерії оцінювання знань студентів

Вимоги до знань та умінь студентів	Максимальна кількість балів, оцінка за шкалою ECTS
Повно й ґрунтовно володіє знаннями, фактичною інформацією та поняттєвим апаратом, в логічній послідовності передає знання першого та другого модуля з відповідним аналізом й узагальненням вивченого. Простежувався зв'язок теоретичного матеріалу з практикою.	А: 90 – 100 б.

Свідомо володіє знаннями, фактичною інформацією та поняттєвим апаратом, в логічній послідовності передає знання першого та другого модуля з відповідним аналізом й узагальненням вивченого.	В: 80 – 89 б.
Свідомо володіє знаннями, фактичною інформацією та поняттєвим апаратом. Проте відсутня логічна послідовність у викладі матеріалу, відсутні певні висновки щодо викладеної інформації.	С: 70 – 79 б.
Знання модулів передаються зазубреними з підручників (з конспекту) фразами. Відсутня логічна послідовність у викладі навчального матеріалу, відсутні певні висновки щодо викладеної інформації.	Д: 65 – 69 б.
Знання модуля передаються тільки за допомогою певних питань з боку викладача.	Е: 60 – 69 б.

Розрахунок максимальної кількості балів, що присвоюються студентам

Вид діяльності	Максимальна кількість балів за одиницю	Кількість одиниць до розрахунку	Всього
Виконання завдання для самостійної роботи (домашнього завдання)	5	4	20
Робота на практичному, лабораторному занятті (в тому числі доповідь, виступ, повідомлення, участь у дискусії)	5	4	20
ІНДЗ	30	1	30
Модульна контрольна робота	15	2	30
максимальна кількість балів			100

VI. Навчально-методична карта дисципліни «Арт-терапія»

Разом: 180 год. Індивідуальна робота: лекції: 10 год, практичні: 24 год. Самостійна робота: 146 год.

Модулі	I модуль				II модуль							
Лекції	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Дати	04.09	04.09	11.09	11.09	14.09	21.09	28.09					
Теоретичні розділи	<i>Теоретичні засади використання арт-терапії</i>				<i>Арт-терапевтичні напрями в роботі психолога</i>							
Теми лекцій	Основні поняття та етапи психологічного консультування з використанням методів арт-терапії	Діагностичні та психотерапевтичні можливості арт-терапії	Арт-терапевтична робота в індивідуальному та груповому форматі	Арт-терапія з різними категоріями клієнтів	Ізотерапія. Бібліотерапія	Сказкотерапія. Драматерапія.	Ігрова терапія. Піскова терапія	Музикальна терапія. Маска терапія	Фототерапія	Ліплення, скульптура	Арт-терапевтичний метод «Мандала»	
Модулі	I модуль				II модуль							
Практичні заняття	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Дати	7.11	14.11	21.11	28.11	5.12	7.12	12.12	12.12	19.12	20.12	26.12	27.12

Теми	Переваги та недоліки використання арт-терапії	Засоби реєстрації та оцінки консультативної арт-терапевтичної	Діагностичні та психотерапевтичні можливості арт-терапії.	Специфічні можливості арт-терапії.											Особливості сприйняття продуктів творчості клієнтів в ізотерапії.	Можливості роботи з казками	Механізми психокорекційного впливу.	Музикальна терапія з дітьми.	Механізми психокорекційного впливу ліплення.	Психологічні функції фотографії.	Мандала як проєктивний засіб.
Модуль	I модуль – 28.11												II модуль – 27.12								
Самостійна робота	опрацювання теоретичного матеріалу, індивідуальні завдання, ІНДЗ												опрацювання теоретичного матеріалу, індивідуальні завдання								
Поточний контроль	МКР № 1												МКР № 2								
Підсумковий контроль	екзамен																				

VII. Основні й допоміжні інформаційні джерела для вивчення курсу

Базова

1. Арт-терапия в психологическом консультировании: учебное пособие/М.В.Киселева, В.А.Кулганов. – СПб.: Речь, 2012. – 64с.
2. Арт-терапия в работе с детьми: Руководство для детских психологов, педагогов, врачей и специалистов, работающих с детьми/М.В.Киселева. – переизд – СПб.: Речь, 2012. – 160с.
3. Венгер А.Л. Психологические рисуночные тесты: Иллюстрированное руководство. – М.: ВЛАДОС-ПРЕСС, 2003.
4. Диагностика в арт-терапии: метод «Мандала»/ Под ред. А.И.Копытина. – М.: Психотерапия, 2011. – 3-е изд. – 144с.
5. Дилео Д. Детский рисунок: диагностика и интерпретация. М.: Апрель Пресс, Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2001.
6. Зинкевич-Евстигнеева Т.Д., Грабенко Т.М. Практикум по креативной терапии. – СПб.: Речь; ТЦ Сфера, 2001.
7. Колошина Т.Ю., Трусъ А.А. Арт-терапевтические техники в тренинге: характеристики и использование. Практическое пособие для тренера. – СПб.: Речь, 2010. – 189с.
8. Копытин А., Платтс Дж. Руководство по фототерапии. – М.: «Когито-Центр», 2009. – 184с.
9. Лебедева Л.Д. Практика арт-терапии: подходы, диагностика, система занятий. – СПб.: Речь, 2003.
10. Лебедева Л.Д., Энциклопедия признаков и интерпретаций в проективном рисовании и арт-терапии / Людмила Дмитриевна Лебедева, Юлия Владиславовна Никонова, Наталья Анатольевна Тараканова. – СПб.: Речь, 2006. – 336 с.
11. Остер Д., Гоулд П. Рисунок в психотерапии. – М.: ВИНТИ, 2000.
12. Практическая арт-терапия: Лечение, реабилитация, тренинг / Под ред. А.И. Копытина. – М.: «Когито-Центр», 2008. – 288 с.
13. Прохазка, Дж. Системы спихотерапии. Для консультантов, психотерапевтов и психологов / Джеймс Прохазка, Джон Норкросс. – СПб.: Прайм-ЕВРО-ЗНАК, 2007. – 383 с. – (Большая университетская библиотека).
14. Тарарина Е. Шкатулка мастера. Практикум по арт-терапии 208 с.
15. Трусъ А.А. Кинотренинг: технология и методика ведеообсуждения. – СПб.: Речь, 2011. – 191с.
16. Ферс Г.С. Тайный мир рисунка: Исцеление через искусство. СПб.: Европейский дом, 2000.

Допоміжна

1. Аллан Дж. Ландшафт детской души. Психоаналитическое консультирование в школах и клиниках / Под общей ред.. В.В. Зеленского. СПб.: Диалог; Минск: Лотаць, 1997.

2. Бетенски М. Что ты видишь? Новые методы арт-терапии. М.: ЭКСМО-Пресс, 2002.
3. Люшер М. Цвет вашего характера / М. Люшер. Тайны почерка / Д. Сара. М.: Вече, Персей, АСТ, 1996.
4. Маховер К. Проективный рисунок человека. М.: Смысл, 2003.
5. Степанов С.С. Диагностика интеллекта методом рисуночного теста. М.: МИП «НВ- Магистр», 1994.
6. Степанов С.С. Диагностика интеллекта методом рисуночного теста. М.: Академия, 1997.
7. Штейнхардт Л. Юнгианская песочная психотерапия. СПб.: Питер, 2001.
8. Простір арт-терапії: Зб.наук.ст./УМО, ГО «Арт-терапевтична асоціація». – К.: «Золоті Ворота», 2009-2013.

Інформаційні ресурси

Інтернет ресурси:

1. <http://www.pu.if.ua/depart/PedagogicalPsychology/ua/4228/> - кафедра педагогічної та вікової психології.
2. <http://www.nbuv.gov.ua/> - Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського.
3. <http://hklb.npu.edu.ua/> - Наукова бібліотека національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова.
4. <http://www.koob.ru/> - електронна бібліотека «Куб».
5. <http://upsihologa.com.ua/> - портал професійних психологів України «У психолога».
6. <http://www.twirpx.com/library/> - електронна російськомовна бібліотека
7. <http://pl.bookos.org/> - електронна англomовна бібліотека
8. [www // Art therapy Online: ATOL Heather Tuffery та ін.](http://www.ArtTherapyOnline.com)); електронної бібліотеки; бібліотеки університету; журналів: "Вопросы психологии", "Психологический журнал", "Практическая психология и социальная работа", «Практика управління закладом освіти» та ін. видань психологічного спрямування.